

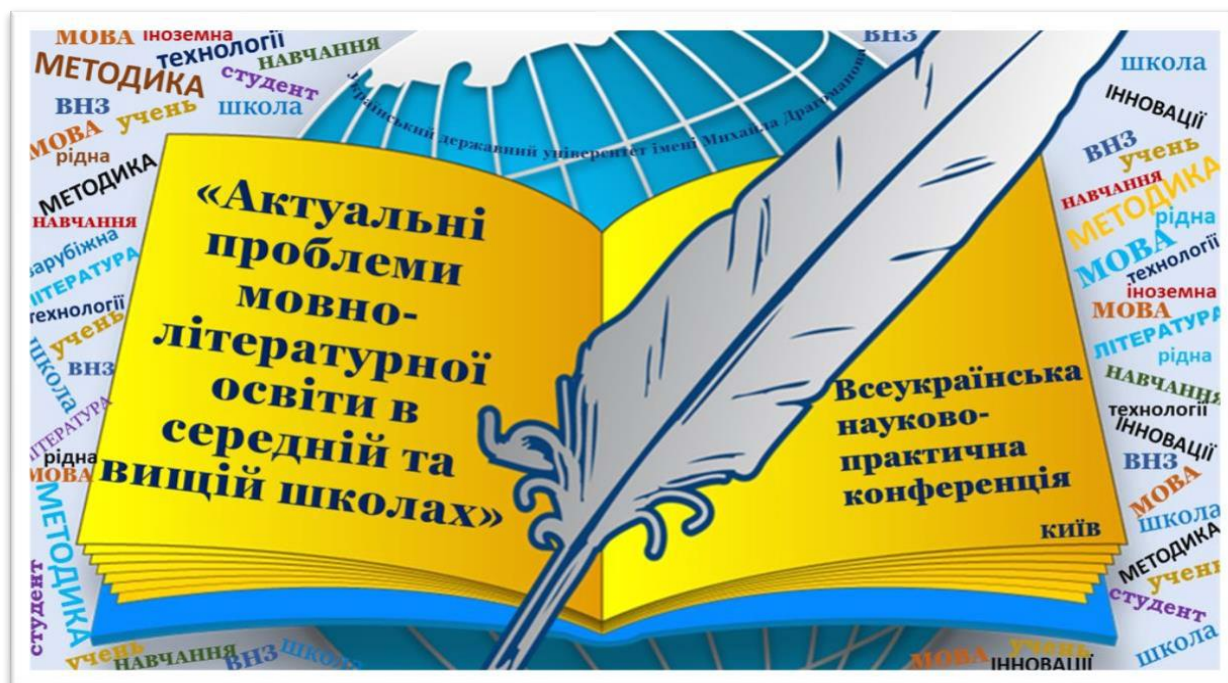
Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Факультет іноземної філології
Кафедра методики викладання світової літератури
Кафедра методики викладання іноземних мов
Український освітянський видавничий центр «Оріон»

Матеріали

IV Всеукраїнської науково-практичної
конференції

«Актуальні проблеми мовно-літературної освіти в середній та вищій школах»

27 квітня

Київ – 2023

УДК 37.091.31:81/82(082)

А43

Рекомендовано до друку Вченою радою
факультету іноземної філології
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
(протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.)

Редакційна колегія: Н. С. Леміш, д-р філол. наук, проф. (гол. ред.); О. О. Ісаєва, д-р пед. наук, проф., В. В. Ніколаєнко, канд. пед. наук, доц. (заст. гол. ред.); А. Ю. Вітченко, канд. пед. наук, доц., А. О. Мельник, канд. пед. наук, доц. (відп.ред.).

А43 **Актуальні проблеми мовно-літературної освіти в середній та вищій школах:** матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (27 квітня 2023 р.) / Укладачі: А. Ю. Вітченко, А. О. Мельник. – Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. – 160 с.

Topical Issues of Language and Literature Education in Secondary and Higher Schools: papers of IVth All-Ukrainian scientific and practical conference (April 27, 2023) / Compilers: A. Yu. Vitchenko, A. O. Melnyk. – Kyiv : Mykhailo Dragomanov State University of Ukraine Publishing House, 2023. – 160 p.

Збірник містить тези доповідей учасників IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми мовно-літературної освіти в середній та вищій школах», що висвітлюють сучасні проблеми методики викладання зарубіжної літератури та іноземних мов у закладах вищої й середньої освіти та пропонують шляхи їх вирішення.

Для вчителів закладів загальної середньої освіти, викладачів закладів вищої освіти, студентів педагогічних і філологічних факультетів, науковців.

The collection comprises abstracts of the participants of IVth All-Ukrainian scientific and practical conference "Topical Issues of Language and Literature Education in Secondary and Higher Schools", dealing with both topical issues of foreign literature and languages teaching methods at secondary and higher educational establishments, and ways of their solving.

The collection is intended for teachers of secondary schools, lecturers of higher educational establishments, students of pedagogical and philological faculties, and scholars.

Відповідальність за достовірність викладених у публікаціях фактів, а також за можливі огріхи щодо технічного оформлення цих публікацій несуть їхні автори.

УДК 37.091.31:81/82(082)

© УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023
© Редакційна колегія конференції, 2023

Клименко Жанна Валентинівна
*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри методики викладання світової літератури
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*

ФОРМУВАННЯ ОПТИМІСТИЧНОГО СВІТОСПРИЙНЯТТЯ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ

Питання формування оптимістичного світосприйняття учнів є актуальним завжди, особливої ваги для нас воно набуло під час війни. Адже оптимізм особистості та суспільства – це запорука перемоги й подальшого руху країни в прогресивному напрямку. Психологи й педагоги відзначають, що дітям від народження притаманний оптимізм, однак саме в підлітковому віці під тиском обставин їхня природна життєрадісність досить часто починає згасати. Учитель значною мірою може допомогти учням утримати психологічний баланс, зберегти віру в краще. Важливу роль у формуванні оптимізму школярів і ретрансляції через них оптимістичного світосприйняття батькам відіграють шкільні предмети «Українська література» та «Зарубіжна література».

Науковим підґрунтям для вчителів може стати всесвітньо відома книга В. Франкла «Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі», в якій творець логотерапії розглядає поняття *трагічний оптимізм* як філософію, що навіть у трагічних обставинах дає людині можливість утримати оптимістичний погляд на світ і тим самим зберегти своє життя [12]. Світовими бестселерами, присвяченими оптимізму як запоруці успіху особистості, є праця М. Селінгмана, а також «Книга радості» (автори – Далай-лама, Десмонд Туту) [13; 3]. Серед літературознавчих студій варто назвати монографію Р. Кохан, написану на основі кандидатського дослідження, присвяченого поетологічній парадигмі радості у світовій літературі про дітей кінця XX – початку XXI ст. [9].

Педагогічний оптимізм як засадничий принцип освітньої діяльності втілювали в життя А. Макаренко й В. Сухомлинський. У сучасній психології та педагогіці окремі аспекти проблеми виховання оптимістичного світовідчуття в навчальній діяльності розглядають І. Біла, А. Горлова, Г. Карелова та інші [1; 2; 6]. Цікаві матеріали щодо радісного навчання представлено на сайті громадської організації «EdCamp Ukraine», де можна знайти як теоретичні рекомендації з опорою на наукові джерела, так і корисні практичні поради [10].

Отже, що значить формувати оптимістичне світосприйняття? Це аж ніяк не відволікати учнів від проблем, не затуляти очі на життєві негаразди. Мова не йде про рожеві окуляри, адже для нас важливим є реалістичний оптимізм. Це означає навчати позитивного мислення, уміння вирішувати проблеми, виходити переможцем зі скрутних ситуацій. Науковці стверджують, що оптимізм особистості можна формувати, пропонують різноманітні методики та тренінги,

наголошують на ефективності оптимістичного стилю викладання, який передбачає створення позитивної емоційної атмосфери [1; 2; 6].

Чого саме можемо навчати школярів, викладаючи літературу? Насамперед це:

- бачити позитивне в життєвих ситуаціях, людях, природі, творах мистецтва;
- накреслювати оптимістичну перспективу власного життя й життя своєї країни;
- шукати джерела радості для підтримки психологічного балансу (зокрема в художній літературі);
- відчувати радість читання, пізнання, спілкування, узагалі радість життя;
- дарувати радість собі та іншим;
- використовувати власний оптимістичний потенціал на благо своєї родини, суспільства.

Які основні напрями формування оптимізму в процесі літературної освіти можна накреслити?

1. Добір творів оптимістичного спрямування.
2. Висвітлення фактів із біографії письменників і письменниць як джерела оптимізму.
3. Залучення додаткових матеріалів, які сприяють життєствердній атмосфері навчальних занять.
4. Використання методичних засобів розвитку оптимізму.

Безумовно, джерелом оптимізму насамперед для учнів можуть стати самі художні твори. Уроки та позакласні заходи з української літератури відкривають широкі можливості для використання життєдайного потенціалу як класичних творів, так і сучасних – З. Мензатюк, В. Рутківського, Л. Ворониної, А. Кокотюхи та інших авторів. А в ході викладання шкільного курсу зарубіжної літератури плекати оптимістичне світобачення допоможуть «Пеппі Довгапанчоха», «Мію, мій Мію» А. Ліндгрена, «Пригоди Тома Соєра» М. Твена, «Маленька книжка про любов» У. Старка та інші численні зразки світового письменства. Особливе місце в цій роботі належить «Полліанні» Е. Портер з її грою в радість. Ідею формування оптимістичного світогляду покладено в основу підготовленої нами Модельної програми із зарубіжної літератури «Школа радості» [4].

Художня література дає нам яскраві приклади сили людського духу, перемоги над обставинами. Нового звучання в нинішніх умовах набувають «Старий і море» Е. Гемінгвея, «Жага до життя» Дж. Лондона та «Воля до життя» О. Довженка, «Тигролови» І. Багряного, а також багато інших програмових творів. Важливо увиразнювати такі приклади у зв'язку з нашим сучасним життям. Невипадково саме зараз часто згадують Давида й Голіафа, тож доцільно запропонувати учням прочитати біблійний переказ і провести урок або позакласний захід на тему «*Чи завжди той, хто видається слабким, слабким виявляється?*» або «*У чому секрет Давидової сили?*».

На уроках також можна запровадити *поетично-оптимістичну п'ятихвилинку*, під час якої вчитель і за бажанням учні читатимуть вірші, пронизані вітаїстичними мотивами (наприклад, із сучасної поезії – І. Огневої «Віднайди свої сили в книжках...», Н. Сиротич «Всупереч війні...»). Маємо не забувати й про *гумористичні твори*, які містять величезний потенціал щодо психологічного відродження й захисту особистості. Тут згадуються слова В. Франкла: «Волю до гумору, спробу бачити хоч щось із того, що відбувається, в кумедному світлі, можна розглядати як мистецтво жити» [12].

Також доречною може бути *інформація з біографій письменників, яким вдалося крізь життєві труднощі пронести вогник оптимізму*. Так, учням можна розказати, що саме під час Радянсько-фінської (так званої Зимової) війни Туве Янсон, щоб психологічно захиститись від воєнних жахів, почала писати першу історію про мумі-тролів – «Маленький троль і велика повінь». У роки Другої світової народилась і її казка «Комета прилітає», яка виявилась настільки співзвучною з подіями нашого сьогодення. Попри страшні випробування, які випали на долю письменниці, ці твори мають щасливі фінали. Діяльність Туве Янсон – яскравий приклад того, що й у воєнне лихоліття людина може знайти прихисток у творчості, зберегти в собі життєдайну енергію та передати її іншим.

Яку ж *додаткову оптимістичну інформацію*, що може супроводжувати вивчення літератури й водночас яскраво унаочнювати її зв'язок із сучасним життям, маємо можливість доносити учням?

1. Про зарубіжних письменників, що підтримали Україну.

Це С. Кінг, Дж. Ролінг, Н. Гейман, Й. Ягелло та інші. Так, у ході вивчення творів Н. Геймана, можемо розповісти школярам про його виступ на Lviv BookForum 2022 і навести слова, в яких письменник висловлює своє захоплення українським народом, що мужньо чинить опір агресору.

2. Іноді доцільним може бути й повідомлення про знаних акторів, які виступили на захист України.

Скажімо, говорячи про акторів-виконавців ролі Гамлета, варто згадати К. Рівза й Б. Камбербетча й повідомити, що вони обидва підтримали український народ у його боротьбі за незалежність. А при вивченні лірики Лесі Українки позитиву уроку української літератури може додати демонстрація відеозапису читання вірша «Надія» К. Денюв.

Щодо **методичних засобів**, то цікавими можуть бути такі прийоми роботи вчителя та види навчальної діяльності учнів:

- пошук рішень складних ситуацій, зображених у художніх творах;
- моделювання та аналіз ситуацій успіху персонажів і своїх особистих;

- продумування щасливої кінцівки або життєствердного продовження твору (наприклад, до казки О. Вайлда «Зоряний хлопчик»);
- мозковий штурм «Як позитивне мислення допомогло літературним персонажам? І як може допомогти нам?»;
- обговорення оптимістичного потенціалу художньої літератури (Чим художній твір може допомогти сучасній людині? Які художні твори і як допомогли мені або моїм друзям чи рідним?);
- формування «літературної парасольки» (укладання й візуальне оформлення для друзів і рідних списку творів, які надихають, підтримують і дарують радість);
- ігрові види роботи (зокрема гра в радість, запропонована Полліанною);
- створення на матеріалі художніх творів поради «Як підтримувати себе та інших у скрутних ситуаціях» (наприклад, на матеріалі «Останнього дюйма» Дж. Олдріджа);
- обговорення оптимістичних думок із прочитаних творів, висловлювань письменників, створення за ними мотиваторів;
- написання листів подяки авторам, твори яких позитивно вплинули на наше життя або літературним персонажам, які надихають;
- рефлексивні завдання, зокрема на проєктування власних позитивних емоцій (підсумовуючи вивчення «Полліанни», у підручнику даємо таке: «Підготуйте гру в радість у вашому класі. Розкажіть якусь неприємну ситуацію з вашого життя і запропонуйте однокласникам й однокласницям знайти в ній позитивні моменти. Наприклад: Учора ввечері у мене зник інтернет. Але...» [4, с. 294]).

Оптимістичний сенс уроку безпосередньо пов'язаний із **антифобіальними ресурсами літератури, проблемою формування психологічної пружності особистості**, тому актуальними є й відповідні прийоми і види робіт, описані нами в попередніх публікаціях [7; 8]. У класах філологічного профілю можна запропонувати проєкт «Художня література – джерело радості», який передбачатиме поєднання різних форм, прийомів та видів діяльності.

Учитель має можливість вплітати в уроки й позакласні заходи **арт-терапевтичні засоби створення гарного настрою та підтримки психологічного здоров'я**. Зокрема значний вплив на психіку дитини може мати **кольоротерапія**. Так, наприкінці семестру або року можемо використати психологічний **прийом «Веселка»**, відповідно видозмінивши його, й запропонувати учням зобразити **веселку думок і вражень, які подарували вивчені твори**. У веселці немає похмурих кольорів, тож така робота спрямовує на пробудження позитивних емоцій, викликаних читанням художньої літератури. Джерелом оптимізму, безумовно, можуть бути й твори різних видів мистецтв, які добираємо до уроку, важливо також використовувати

візуалізацію з метою стимулювання радісного навчання. Так, у підручнику для 5-го класу пропонуємо низку мотиваторів, в яких використовуємо зокрема й можливості кольоротерапії [5].

Отже, у ході навчального процесу важливо практикувати різноманітні моделі мислення, які сприятимуть розвитку оптимістичного ставлення до життя. І керуватися зокрема порадою, наданою О. Романчуком, відомим лікарем-психотерапевтом: «Слід пам'ятати: темрява велика, але зорі ясні. Нам не треба задивлятися на темряву, тонути в ній — нам треба дивитися на зорі й берегти їхнє світло всередині» [11]. Берегти світло, яке природно закладене в дитячій душі, – завжди є надважливим завданням вчительства. А в час війни це завдання набуває для нас особливого – ПЕРЕМОЖНОГО – сенсу.

Список використаних джерел

1. Біла І.М. Формування оптимістичного світосприйняття в навчальній діяльності. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія. Том 31 (70). № 4. Вид. дім «Гельветика». 2020. С. 177-182.
2. Горлова А.В. Шляхи виховання оптимістичного світосприйняття в дітей та підлітків. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2015. Випуск 19 (1). С. 161-169. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2015_19%281%29_17 (дата звернення: 24.04.2023).
3. Далай-лама. Книга радості: вічне щастя в мінливому світі / Далай-лама, Туту Десмонд, за участю Абрамса Дугласа; пер. з англ. Т. Микитюк. 2-ге вид. Харків: Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2019. 400 с.
4. Зарубіжна література. Модельна навчальна програма для 5-9 кл. зо з українською мовою навч. Авт. колектив: О. Ніколенко, О. Ісаєва, Ж. Клименко, Л. Мацевко-Бекерська та інші. 2021. URL: <http://surl.li/bjxxr>
5. Ісаєва О.О., Клименко Ж.В. Зарубіжна література: підручник для 5 кл. закладів загальної середньої освіти. К.: УОВЦ «Оріон», 2022. 376 с. URL: <http://surl.li/gvjwj> (дата звернення: 24.04.2023).
6. Карелова Г.А. Особистісно орієнтована технологія виховання оптимістичного ставлення до життя у старших підлітків. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. Кіровоград : Імекс-ЛТД. 2013. Вип. 17, кн. 1. С. 300-308.
7. Клименко Ж.В. Як запобігти ретравматизації школярів, викладаючи літературу? // Тенденції і перспективи вивчення літератури у середній і вищій школах: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 15 грудня 2022 року / за заг. ред. Н. Р. Грицак. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2022. С. 11-18. URL: <https://cutt.ly/K3F5ClI> (дата звернення: 25.04.2023).
8. Клименко Ж.В. Формування психологічної пружності особистості засобами художньої літератури. Всесвітня література в школах України. 2016. № 4. С. 2-11. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/27133> (дата звернення: 25.04.2023).
9. Кохан Р.А. «Як воно: отримати в подарунок увесь світ?» Поетологічне розгадування РАДІСНОЇ головоломки : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 320 с.
10. Національний EdCamp для радості!-). 07-18 грудня 2021. URL: <https://www.edcamp.ua/edcampjoy2021/> (дата звернення: 25.04.2023).
11. Романчук О. «Психологічна стійкість подібна до м'язів: тренуєш їх правильно — вони ростуть». Інтерв'ю брали А. Левкова, С. Соляр. The Ukrainians. 14 квітня 2022. URL: <http://surl.li/gvjtw> (дата звернення: 24.04.2023).

12. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. Пер. з англ. О. Замойської. 3-тє вид. Харків: Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2016. 160 с.
13. Seligman, Martin E. P. Learned Optimism: How to Change Your Mind and Your Life. Hachette UK, 2018. 336 p.

Кліщ Наталія Володимирівна
вчитель іспанської та англійської мов
Центр розвитку та підтримки сімейної освіти «NewTone»

ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ *READYTO* У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ШКОЛІ

Перехід багатьох українських шкіл до дистанційного або змішаного навчання був зумовлений спочатку карантинними обмеженнями, а згодом введенням воєнного стану. Як засвідчує веб-ресурс «Нова українська школа» більшість навчальних закладів практикує поєднання всіх моделей змішаного навчання: ротаційної, гнучкої, особистісно орієнтованої та моделі збагаченого віртуального середовища, з метою створення безпечного навчального процесу та збереження якості освіти. Одним із найбільш перспективних та популярних серед українських освітян сьогодні є різновид ротаційної моделі «Перевернутий клас» [2].

С. Попадюк зазначає, що *«Перевернутий клас»* – це модель змішаної форми навчання, при якій класна (отримання нових знань, перевірка розуміння) та самостійна (закріплення інформації через практичне застосування) фази навчання міняються місцями» [3].

Педагогічна модель «Перевернутий клас» передбачає самостійне вивчення учнями заданого теоретичного матеріалу та закріплення знань безпосередньо на уроці. Відповідно, у навчальному процесі частина роботи учнів переноситься в асинхронний режим, при якому учні опрацьовують матеріали перед уроком. Синхронний режим присвячений обговоренням та дискусіям, виконанню практичних завдань тощо.

Актуальним сьогодні є питання організації асинхронного режиму навчання учнів у педагогічній моделі «перевернутий клас». Необхідно знайти ресурс, який можна було б використовувати для зберігання та поширення серед учнів матеріалів для асинхронного опрацювання. Найоптимальнішим, на нашу думку, вирішенням зазначеного питання є використання освітніх онлайн-платформ, таких як Skillzrun, Classtime, ReadyTo тощо, які дозволяють зберігати всі необхідні матеріали в одному місці та організувати їх у вигляді уроків.

Метою дослідження є розгляд української освітньої онлайн-платформи ReadyTo та аналіз її функцій, якими можуть користуватись вчителі зарубіжної літератури для організації асинхронного режиму навчання учнів